

[www.iph.ras.ru / mifs / v2-ar.htm](http://www.iph.ras.ru/mifs/v2-ar.htm).

29. Лебідь О.В. Застосування синергетичного підходу до управління капіталом підприємства // Управління розвитком. – 2006. – № 3. – С. 68 – 69.
30. Лебідь О.В. Функціональні форми та стадії кругообігу капіталу // Інтеграційні процеси та розвиток фінансової системи України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (29-30 листопада 2006 року). – Х.: ХОП Лібуркіна Л.М., 2006. – С.155 – 158.

Лугова М.О.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Інвестиційне партнерство держави та бізнесу є невід’ємною складовою сучасної інвестиційної політики багатьох країн світу. Цей механізм є своєрідним феноменом, бо дозволяє залучати додаткові інвестиції для реалізації суспільно вагомих проектів та впроваджувати проекти без застосування фінансування на пільгових умовах і бюджетних коштів. Змінюючи традиційний підхід до ролі держави та приватного сектору, такий механізм дозволяє використовувати переваги кожного з секторів і розподіляти функції та обов’язки таким чином, щоб досягти максимальної ефективності впроваджуваного проекту.

Як показує міжнародна практика, найважливішою причиною, що спонукає до взаємовідносин між державою та приватним сектором є соціальна відповідальність держави і обмежені фінансові ресурси для виконання обов’язків щодо створення благ для населення. Такий механізм надає доступ до нових ресурсів капіталу і так як відпадає необхідність чекати виділення бюджетних коштів для фінансування об’єкту, проекти впроваджуються дуже швидко, а кінцевим результатом є економічний розвиток країни.

Досить значна увага аналізу проблем інвестиційного партнерства держави та бізнесу в країнах з перехідною економікою приділяється у дослідженнях таких міжнародних організацій, як ООН, група Світового Банку, Організація Економічного Співробітництва та Розвитку. ООН наголошує на тому, що таке партнерство є “скоріше стратегічною необхідністю ніж політичним вибором”, яке представляє “унікальне та гнучке рішення для реалізації інфраструктурних проектів” [1]. Світовий Банк на початку 90-х років створив базу даних проектів, реалізованих на основі інвестиційного партнерства держави та приватного сектору у країнах, що розвиваються. Ця база даних містить інформацію по країнах з низьким та середнім рівнем доходу населення та відслідковує інвестиції, які здійснені спільно державним та приватним сектором по секторах, суб-секторах, регіонах, типу інвестицій та розміру інвестицій [2]. Проблеми взаємодії приватних інвесторів з державною стороною у країнах з перехідною економікою досліджуються такими компаніями, як PriceWaterhouseCoopers, Deloitte&Touche, McKinsey та іншими. Експерти цих компаній аналізують ряд основних проблем, з якими мають справу сторони партнерства, серед них: проблема грошових потоків, контрактні умови, політичний ризик, можливості для виходу інвесторів із проекту.

Серед авторитетних науковців та практиків треба виділити роботи В. Варнавського, С. Сильвестрова, Л. Шарингера, Д. Грімзі, М. Левіса та ін., які досліджують концепцію інвестиційного партнерства держави та бізнесу та питання щодо її використання у країнах з перехідною економікою. У роботах В. Варнавського наголошується, що однією з найбільш розвинутих, ринкових і комплексних форм інвестиційного партнерства держави та приватного сектора на сучасному етапі є концесії. На відміну від інших форм концесії мають багатоцільовий та довгостроковий характер, що дозволяє сторонам здійснювати стратегічне прогнозування та планування своєї діяльності, надають можливість диверсифікувати ризики між всіма приймаючими участь сторонами, завдяки чому суттєво підвищується ефективність проектів [3]. С. Сильвестров наголошує на тому, що методи розробки і реалізації моделей і проектів в рамках інвестиційного партнерства держави та бізнесу мають розглядатися як розвиток класичних методів і процедур проектного фінансування. Хоча деякі особливості взаємовідносин держави з приватним сектором обумовлюють необхідність існування додаткових вимог до відповідних проектів [4]. Д. Грімзі та М. Левіс аналізують основні проблеми інвестиційного партнерства держави та бізнесу у країнах з перехідною економікою, серед них: неадекватне законодавство, фінансові умови, система звітності, оподаткування, державне управління. Вони наголошують на необхідності проведення ґрунтовної підготовчої роботи у цих країнах та створення відповідних рамок умов партнерства [5]. Проте у зазначених роботах не виокремлюється окремо питання щодо використання існуючої концепції в Україні. Отже, у цій роботі розглядається стан та основні проблеми на шляху до втілення механізму інвестиційного партнерства держави та бізнесу в Україні та визначаються необхідні концептуальні підходи до формування української програми партнерства.

У країнах з перехідною економікою питання інвестиційного партнерства держави та приватного сектору стає все більш актуальним в умовах обмеженості бюджетних коштів та необхідності пошуку додаткових джерел фінансування проектів, які традиційно фінансувались державою. Ця проблема має також зростаюче значення і для України.

Інвестиційне партнерство держави та бізнесу стане в Україні тим механізмом, який буде залучати капітал бізнесу до інфраструктури і дозволить уряду виконувати свої фіскальні функції, не обтяжуючи себе додатковим боргом.

Для широкого використання механізму інвестиційного партнерства держави та бізнесу в Україні треба, у першу чергу, приймати до уваги умови, які існують в країні. Цими умовами є:

- нестабільність існуючого законодавства і пов'язані з цим, так звані, інституційні ризики,
- фінансові умови, пов'язані з відсутністю в країні довгострокових дешевих кредитних ресурсів,
- неефективність існуючої системи оподаткування,
- відсутність загальноприйнятих міжнародних стандартів звітності,
- низький рівень благополуччя населення, через що є неможливим у найближчий перспективі існування самоокупних проєктів,
- низький рівень управлінських здібностей державних менеджерів;
- слабкість українського бізнесу.

Треба приймати до уваги, що зміна цих умов на краще можлива тільки у довгостроковій перспективі. Тому, на даний момент часу необхідно розробляти політику інвестиційного партнерства держави та бізнесу, враховуючи ці умови.

Як показує міжнародний досвід, концепція інвестиційного партнерства держави та бізнесу починає працювати на практиці поступово і тільки після того, як будуть створені необхідні передумови в країні. Ініціювати процес має державна сторона і початковим етапом повинно бути оголошення урядом про намір такої співпраці з бізнесом, що має бути відображено у політиці інвестиційного партнерства держави та бізнесу. Така політика повинна мати стратегічний характер. Основою інвестиційного партнерства держави та бізнесу є довіра між сторонами та їх репутація, які з'являються тільки з часом. Тому як держава, так і бізнес мають співпрацювати не тільки для виконання завдань проєкту, а й на перспективу. Сторони повинні усвідомлювати той факт, що чітке виконання прийнятих зобов'язань буде створювати їм репутацію надійних партнерів і у майбутньому буде полегшувати взаємовідносини. Необхідним є існування постійного діалогу між державою та бізнесом, який стане основою для міцного партнерства. Співробітництво між сторонами необхідно на кожній стадії розробки та втілення програми. Обговорення інтересів сторін дозволить досягти такої угоди, яка буде у найкращій мірі задовольняти як державний, так і приватний сектор, але кінцевою метою має бути надання якісних послуг суспільству.

У цьому контексті важливим є проведення неформальних заходів, які створюють необхідну основу для партнерських відносин. До них відносяться різноманітні наради, круглі столи, семінари та конференції, в ході яких держава та бізнес зможуть спілкуватись та доходити згоди відносно певних питань.

Політика інвестиційного партнерства держави та бізнесу в Україні повинна мати прозорий характер. Сторони мають розуміти правила взаємодії. Прозорість політики відображується також у тому, що суспільство, на задоволення потреб якого спрямовані дії партнерів, має доступ до інформації відносно їх діяльності. Суспільство має усвідомлювати необхідність такого співробітництва.

Створення необхідних передумов для нормальної співпраці між сторонами повинно бути в числі тактичних дій уряду. Деякі передумови мають бути забезпечені на національному рівні, до них відносяться розробка чітких законодавчих умов інвестиційного партнерства держави та бізнесу, інші ж потребують допомоги на міжнародному рівні. Міжнародна допомога потрібна для надання необхідних знань та здібностей сторонам партнерства. Таку допомогу надає ООН, яка активно просуває концепцію щодо інвестиційного партнерства держави та приватного сектора в країнах з перехідною економікою. Ще у січні 1996 року Економічна Комісія ООН в Європі утворила експертну групу для надання інформації відносно проєктів типу ВОТ, будівництво, функціонування та повернення, країнам-членам у Центральній та Східній Європі та СНД. Ця інформація доповнюється рекомендаціями відносно нових технік проєктного фінансування від інших міжнародних організацій, таких як Азійський Банк Розвитку та Світовий Банк.

Створюючи передумови для реалізації проєктів на основі інвестиційного партнерства держави та бізнесу, держава має враховувати наступний фактор. Для бізнесу основна мета від такої взаємодії з державою полягає тільки в отриманні відповідного рівня прибутку, це є основним стимулом. Для держави основна мета від взаємодії з бізнесом полягає в отриманні якісних послуг у визначений строк і задоволенні, таким чином, потреб суспільства. Тому, необхідною є побудова такої системи мотивацій, за якої бізнес, у разі виконання своїх зобов'язань і ефективного управління ризиками, буде отримувати запланований рівень прибутку і буде зацікавлений у подальшому забезпеченні якісних результатів.

Отже, передумовами, які мають бути забезпечені в результаті тактичних дій уряду повинні стати наступні:

- існування відповідних законодавчих рамкових умов;
- розробка відповідних процедур та адміністративних правил;
- існування досвідчених практиків;
- надання необхідних знань державним службовцям.

Чітка державна політика щодо інвестиційного партнерства держави та бізнесу має існувати для вирішення всіх спірних питань, які виникають в ході виконання контракту.

Держава повинна чітко визначити процес реалізації проєктів на основі інвестиційного партнерства держави та бізнесу. Необхідним є розробка чіткого механізму проведення тендеру та забезпечення його прозорості. Такий механізм повинен забезпечувати об'єктивний вибір виконавця проєкту і обмежити можливість державних службовців впливати на результати тендеру.

Також, детального опрацювання потребує процедура фінансування проєктів. Особливу увагу звертаємо на питання відносно державної фінансової підтримки. У цьому контексті має застосовуватись стандартний інвестиційний підхід. Будь-які пільги і субсидії є з боку держави інвестиціями, які мають протягом певного

строку призвести до завчасно визначеного результату. Невиконання завданих вимог має призводити до відшкодування бізнесом витрат державі.

Оголошення державою про намір залучення приватного сектора до реалізації інфраструктурних проєктів, чим має стати політика щодо інвестиційного партнерства держави та бізнесу, має відбуватись одночасно з проведенням ґрунтовної і детальної підготовчої роботи.

Після того, як буде створена необхідна законодавча база, розроблені відповідні процедури та правила, можна здійснювати впровадження концепції у практику.

У процес втілення концепції у практику повинна бути включена незалежна третя сторона з досвідом реалізації таких проєктів, яка має стати консультантом. Такий консультант буде приймати участь у переговорах між приватною та державною сторонами, але не матиме права підпису за контрактом. Його основним завданням має бути максимізація прозорості контракту шляхом проведення переговорів згідно з найкращою міжнародною практикою та здійснення подальшого моніторингу виконання контракту. У разі виникнення суперечок за контрактом ця третя сторона має бути неформальною інстанцією для вирішення спору. Отже, основними завданнями консультанта мають бути:

- забезпечення прозорості всіх стадій переговорного процесу;
- пояснення контракту та його пунктів сторонам;
- здійснення моніторингу виконання контракту.

Таким чином, в Україні інвестиційне партнерство держави та приватного сектора знаходиться на початковому етапі. Відсутність законодавства, яке регулює взаємовідносини держави та бізнесу, стримує процес залучення приватних інвестицій у ті сфери економіки, які потребують додаткового фінансування, окрім бюджетних коштів.

Серед основних факторів, які стримують процес розвитку інвестиційного партнерства держави та бізнесу в Україні треба виділити наступні: законодавчі умови, фінансові умови, система оподаткування та звітності, загальний економічний рівень в країні та рівень державного управління.

Як показує іноземний досвід, втілення концепції інвестиційного партнерства держави та бізнесу у практику є довготривалим процесом, який потребує ґрунтовної підготовчої роботи, підтримки процесу державною стороною та політичної волі.

Інвестиційне партнерство держави та бізнесу в Україні повинно мати стратегічний напрямок. Тактичними діями має стати прийняття необхідної законодавчої бази. Успіх інвестиційного партнерства держави та бізнесу залежить від довіри між державним та приватним сектором, а також усвідомлення суспільством необхідності такого співробітництва.

Заходи, викладені у даному дослідженні, сприятимуть розвитку та впровадженню програми інвестиційного партнерства держави та бізнесу в Україні.

Джерела та література

1. United Nations. A review of Public-Private Partnerships for Infrastructure Development in Europe. – Economic Commission for Europe, Working Party on International Legal and Commercial Practice. - 11-13 March, 2002.
2. Private Participation in Infrastructure: Trends in Developing Countries in 1990-2001, World Bank, PPI Project Database.
3. Варнавский В. Г. Концессионный механизм партнёрства государства и частного сектора. Серия “Научные доклады: независимый экономический анализ”. №146. М. Московский общественный научный фонд, ИМЭМО РАН. 2003.
4. Сильвестров С. Партнёрство государства и частного сектора // Экономика России: XXI век. – 2005 - №18.
5. Grimsey D., Mervyn K. Lewis Public Private Partnership: The Worldwide Revolution in Infrastructure Provision and Project Finance. –Edvard Elgar Publishing Limited, UK, 2004.

Марченко Н.А.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРНІГІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Пожвавлення інвестиційної діяльності є запорукою для розвитку української економіки та виходу її на європейський рівень. Для забезпечення високих конкурентних позицій вітчизняних підприємств на світовому ринку необхідно, щоб основну частку інвестицій складало фінансування в інноваційні засоби виробництва і технології. Як свідчить досвід розвинутих країн, близько 80% приросту ВВП досягається саме завдяки ефективному використанню інтелектуального потенціалу суспільства та впровадженню результатів інноваційної діяльності. В умовах нинішньої економіки України питання інноваційності інвестицій загострюється ще й тим, що у більшості промислово-виробничих підприємств діє застаріле обладнання, яке не відповідає сучасним вимогам енерго- та ресурсозбереження, екологічного захисту навколишнього середовища.

У зв'язку з цим інноваційно-інвестиційна діяльність перебуває під пильною увагою вітчизняних вчених: М. Бутка, А. Гальчинського, В. Геєця, О. Зеленської, С. Зеленського, В. Новицького, С. Семиноженка, В. Федоренка і багатьох інших. Проте, незважаючи на досить глибокі дослідження з цього напрямку, про-